

OB ZAKLJUČKU OBČNEGA ZBORA V FLORENCI

KAJ JE VSEM SKUPINAM IN STRUJAM SKUPNO

Usodno omalovaževanje narodnih manjšin - Italija se izlaga nepotrebnim mednarodnim sporom

Medtem ko pišemo, gre glavna skupščina Ital. kršč. demokracije v Florenci proti koncu. Zborovanje je bilo tako razgibano in burno, kot ni bilo še nobeno v povojnem času. Pristaši poedinih struj so se brezobzirno napadali in vmes je posegalo tudi občinstvo, razmeščeno na galerijah, ter čestokrat tako vpilo, da je predsednik občnega zbora senator Piccioni bil že na tem, da ukaže odstraniti občinstvo iz dvorane.

Za premoč v stranki in s tem za oblast v državi sta se borili v bistvu le dve struji: Fanfanijeva, ki se je povezala s katoliškimi delavskimi sindikati poslance Postoreja ter z levičarsko strujo »base«, in skupina glavnega tajnika stranke Mora, nekdanjega Fanfanijevega prijatelja in somišljenika, združenega danes s Segnijem in z vsemi demokristjani, kateri brezpogojno podpirajo Segnijevo vladno in politiko.

STRANKA IN NARODNE MANJŠINE

Med tema poglavitnima strujama v načelih ni razlik. Ena in druga priznava važnost posebno socialnih zahtev v programu Ital. kršč. demokracije ter trdi, da je treba izvesti v državi daljnosežne družbene preosnove v korist delovnega ljudstva. Ena in druga je načelno levičarsko usmerjena.

Fanfanijevci očitajo Segniju v bistvu le to, da socialnih načel stranke ne bo nikoli mogoč uresničiti, ker se v svoji politiki oslanja tudi na desničarje in celo na monarhiste in fašiste, skratka na velepodjetniške kroge, ki so tako močni, da lahko preprečijo slednjo resno socialno reformo ali pa poskrbe, da se v dejanskem življenju ne izvede. To podjetniki lahko dosežejo ne le zavoljo tega, ker z denarjem morejo marsikoga podkupiti, ampak predvsem zato, ker so gospodarji najvplivnejših časnikov v državi, s katerimi oblikujejo mišljenje množic. Segni je levičar samo na papirju.

Moro in Segni se branita, da se stranka nahaja v izrednem položaju: ker nima v parlamentu večine, je naravnost prisiljena prejeti glasove tudi desničarskih nasprotnikov ali pa razpisati nove volitve, katerih pa danes niti Fanfani ne mara in ki bi bržkone ne spreminile odnosov med političnimi silami v državi.

Boj v Kršč. demokraciji, kateremu smo priča, zanima Slovence v toliko, v kolikor je od njegovega izida odvisno, kdo bo vladal v Italiji in odločal tudi o naši usodi.

POPOLNO NERAZUMEVANJE

Če gledamo z vidika slovenskih koristi na občni zbor v Florenci, moramo na žalost ugotoviti, da njegov tak ali drugačen konec nima nobenega pomena za naše ljudstvo. V

Florenci so nastopili predstavniki najrazličnejših katoliških skupin in struj, toda niti eden ni smatral za potrebno, da bi se načelno dotaknil vprašanja narodnih manjšin, živečih v Italiji.

Popolno nerazumevanje in popolna brezbrzičnost za narodne manjšine je morda edina točka, v kateri vlada med vsemi skupinami in strujami Kršč. demokracije popolna sloga in edinost. Italijanom kot pripadnikom 50-milijonskega naroda se zdi bržkone čisto postranskega pomena, kako živi in se počuti 240 tisoč Nemcev na Južnem Tirolskem, 100 tisoč Francozov v Dolini Aoste in 80 tisoč Slovencev v naših krajih. Saj gre vendar le za nekaj več ko 400 tisoč tujerodcev, zastran katerih se mogočni demokrščanski stranki ne spleča se bogsigavedi kako vznemirjati.

Med problemi, s katerimi se muči Italija, je vprašanje narodnih manjšin najmanj važno. Za ogromno večino Italijanov je vprašanje naravnost malenkostno.

USODNA ZMOTA

Tako gledanje je pa po našem prepričanju povsem zgrešeno. Zmotno je predvsem v luči krščanske morale, ki bi morala voditi vsa dejanja stranke italijanskih katoličanov, obenem pa je škodljivo državi. O tem se lahko vsak naš bralec prepriča, ako ga samo površno spomnimo na to, kar se je primerilo v Italiji zadnje leto.

Trenutno je razmerje med Italijo in Jugoslavijo odlično. Sosedni državi prijateljsko sodelujeta v gospodarstvu in politiki. Priznati treba, da to v marsičem ugodno vpliva na življenje tukajšnjih narodnih manjšin, kar se izraža na priliko v videmskem sporazumu, ki je omogočil, da obmejno prebivalstvo brez potnega lista lahko svobodno potuje preko državne meje.

Tajiti tudi ne moremo, da se obe vladi trudita, kako bi malo po malem uresničili obenem narodne svobosčine, ki jih v korist manjšin predvideva Posebni statut iz londonske pogodbe I. 1954. Gre v prvi vrsti za šolstvo in dvojezičnost na sodnijah, v ostalih uradih in v javnih napisih. V ta namen je bil ustanovljen poseben mešani jugoslovansko-italijanski meddržavni odbor.

Največja in doslej nepremagljiva ovira v tej politiki pomirjenja pa je naravnost divji odpor, katerega kažejo tržaški nacionalistični zagrizenci proti temu, da bi se iste narodne pravice, ki jih predpisuje londonska pogodba, raztegnile ne le na istrske Italijane, am-

Nepravilna in krivična politika Kršč. demokracije s Francozi v Dolini Aoste je imela za posledico, da so ondodni katoliški voditelji bili iz narodnoobrambnih razlogov skoro primorani iskati pomoči pri socialkomunistih, ki so tako prvič v zgodovini stopili v vladno avtonomne dežele. Komunistom so pomogli do oblasti pravzaprav italijanski demokristjani!

In kako je bilo na Južnem Tirolskem? Nemški parlamentarci so predložili rimski vladi obširno spomenico s podrobnimi pritožbami, želeč, da se s pogajanjem rešijo doma vsa nasprotja.

Ker pa na vlogo skozi leta niso sploh dobili odgovora, so bili prisiljeni se obrniti za pomoč na Avstrijo, ki je bila druga država podpisnica majšinske pogodbe Gruber-De Gasperi.

Dunajska vlada je predložila zadevo Južnega Tirola Združenim narodom v New Yorku, tako da je vprašanje manjšine, ki bi se bilo moralo rešiti doma, prišlo pred mednarodno javnost, kar je očitno le škodovalo ugledu in vplivu Italije v svetu. Kdo je tega kriv? Po našem Scelba, Fanfani, Segni in drugi demokristjanski voditelji, ker so važnost manjšinskega vprašanja, čeprav so katoličani, lahkomišlelno omalovaževali. V še hujše škripce bo pa prišla Italija, ko se bo tudi Adenauerjeva Nemčija uradno začela zavzemati za Južne Tirolce.

Kako je pri nas?

pak tudi na tukajšnje Slovence. Krivda rimske vlade je v tem, da se pred protizakonitim pritiskom umika ter se ne more povzpeti niti do sklepa, da bi vsaj člane lastne demokrščanske stranke, cerkvene organizacije in svoj tisk prisilila k disciplini in spoštovanju od nje same podpisane mednarodne pogodbe.

KRI NI VODA

Druge velika krivda rimske vlade pa je v naslednjem. Po londonski pogodbi je sleherno umetno spreminjanje narodnostnega sestava ozemlja, na katerem prebivata manjšini, izrecno prepovedano. To edino pravično načelo je seveda da potankosti neizvedljivo. Ko so na primer istrski Italijani brez potrebe množično zapustili svoja mesta in celb svoja kmetska posestva, je nastalo vprašanje, kdo naj se naseli na zapuščeno ozemlje. Da bi ostalo prazno in neobljudeno, se seve ni dalo zagovarjati. Vanje so se pač morali vseliti drugi ljudje.

Ravno tako je jasno, da je bilo treba istr-

RADIO TRST A

Nedelja, 1. novembra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 9.30 Slovenske narodne pesmi; 10.00 Prenos maše iz stolnice sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... kronika 7 dni v Trstu; 15.20 Slovenski zbori; 17.00 Veliki oder sveta, misterij v enem dejanju (Pedro Calderon de la Barca - Janko Moder). Igrajo člani RO; 18.30 Koncert slovenskih solistov; 21.00 Noč na verne duše, dramska pesnitev (Oton Zupančič). Igrajo člani RO; 22.10 Koncert godalnega kvarteta Radia Beograd - Vukdragović; Drugi godalni kvartet.

Ponedeljek, 2. novembra, ob: 14.00 Ramovš: Zalna glasba; 18.00 Oddaja za najmlajše - Oddajnik na otoku, radijska slikanica, (Zora Tavčar-Rebulova) 5. slika: »Primož ni ostal zaman«; igrajo člani RO; 20.00 Sportna tribuna; 21.00 Pesniki in njih stvaritev: »Prerok Jeremija« (M. Jevnikar); 22.25 Adamičeve, Tomčeve in Maroltove zborovske skladbe.

Torek, 3. novembra, ob: 10.00 Prenos maše iz stolnice sv. Justa; 15.00 Dvorak: Koncert v h-molu, op. 104 za čelo in orkester; 16.00 Manevri, komedija v dveh delih, (Jože Brejč). Igrajo člani SNG v Trstu; 18.00 Radijska univerza - Tone Penko: Zanimivi plazilci in dvoživke tujih dežel: »Tuatara«; 18.10 Rimski Korsakov: Sehezada, simfonična suita, op. 35; 19.00 Sola in vzgoja - »Osirotni otroci« (predavanje); 22.00 Umetnost in življenje - Miran Pavlin: »Kačij steber«; 22.15 Jugoslovanski skladatelji: Marijan Vodopivec.

Sreda, 4. novembra, ob: 8.30 Slovenska zborovska glasba; 9.00 Vasilij Mirk: Simfonična suita; 10.00 Oddaja za najmlajše: Zgodba o kraljevi trti, pravljica, (Glavko Turk - Saša Rudolf). Igrajo člani RO; 11.00 Lopatnikov: Simfonietta; 16.00 Novela: Stanko Majcen: »Sosedov Janez«; 17.40 Slovenske instrumentalne zasedbe; 18.00 Z začarane police: Ivanka Cegnar: »Zlate pletilke«; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. M. Strac); 21.00 Kraljevanje, drama v petih dejanjih, (Etbin Kristan). Igrajo člani RO.

Četrtek, 5. novembra, ob: 12.55 Ciganski orkester Gregor Serban; 18.30 Slovenske narodne pesmi; 19.00 Sirmo obzorja - Saša Martelanc: Vzori mladini: »Kwon Eung Pale«; 21.00 Obletnica tedna - Boris Mihalič: Dvajseta obletnica sovjetskega napada na Finsko; 21.15 Simfonični koncert orkestra Tržaške filharmonije, ki ga vodi Alberto Zedda s sodelovanjem sopranistke Ondine Otte - Ugolini: Godalni koncert 1957; Nordio: Romantična elegija; Respighi: Brazilski vtisi; Mannino: Ameriška simfonija. Približno ob 22.00 uri: »Ob drugi knjigi nove zgodovine slovenskega slovstva«, ocena Vinko Beličič.

Petek, 6. novembra, ob: 18.00 Lovski spomini Ivana Rudolfa - »Kljunači ali sloke«; 18.40 Vokalni sekstet Ubald Vrabec; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika - Aljoša Vesel: »41. mednarodna avtomobilska razstava v Torinu«; 22.15 Koncert pianista Marjana Lipovška - Lipovšek: Sonata.

Sobota, 7. novembra, ob: 16.00 Dante Alighieri - Božanska komedija: »Vice« - uvod, napisal Boris Tomazič; 18.40 Dolinski trio; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.40 Slovenski oktet; 21.00 Mesto ponoči: »Nota, ki ubija«, dramatisirana zgodba, (Ezio D'Errico - Vinko Suhadolc). Igrajo člani RO.

TEDENSKI KOLEDARČEK

1. novembra, nedelja: Vsi sveti
2. novembra, ponedeljek: Verne duše
3. novembra, torek: Just, Silvija
4. novembra, sreda: Karel Boromejski
5. novembra, četrtek: Zaharija in Elizabeta
6. novembra, petek: Lenart, Srečko
7. novembra, sobota: Engelbert, Herkulan

VESEL DOGODEK

Družina dr. Jakoba Kanduta iz Ukev v Kanalski dolini praznuje te dni rojstvo prvorojenca. Kandutova soproga Hedvika je namreč v sredo, 28. t. m., povila krepkega sina, ki so mu dali ime Marko. K veselemu dogodku iskreno čestitamo, novorojencu pa želimo mnogo zdravja in srečnih dni.

Kaj je vsem skupinam in strujam skupno

(Nadaljevanje s 1. strani)

skim beguncem dovoliti prehod čez mejo, da se nasele v Italiji. Kar najostreje obsojamo in odklanjamo, je le to, da se je stiska in nesreča beguncev brezvestno zlorabila v protislovenske raznarodovalne namene.

Z milijardnimi podporami demokrščanskih rimskih vlad niso bile zgrajene samo velike italijanske naselbine v prej čisto slovenskih tržaških predmestjih, temveč se je potujčevanje naše rodne zemlje razširilo celo v naše vasi, kjer so Slovenci bivali že več kot tisoč in nekaj sto let ter ni tam nikdar bilo tako rekoč niti ene italijanske družine.

Velika tuja naselja so nastala na Opčinah, Kontovelu, na Proseku, v Podlonjerju, Sv. Križu, na Kolonkovcu, celò v Sesljanu in Šti-

vanu, tuje naseljujejo tudi že v malih vaseh, kot so Mavhinje, Ricmanje, Boljunec in Mačkoviče. Toda če gospodje v Rimu in Trstu menijo, da bo to lahko brez odpora večno trajalo, se bridko varajo.

Danes morejo tako politiko voditi, ker so slučajno v najboljših splošnih odnosih z Jugoslavijo. Toda zavedajo naj se, da kri ni voda. Prej ali slej bo udarila ura, ko se bo matična država naše manjšine morala upreti, da se njeni rojaki v Italiji tako kruto izrivajo z domače zemlje, kjer so mirno živeli v vsej svoji zgodovini. Tedaj bo Jugoslavija kot danes Avstrija in kmalu tudi Nemčija stopila v oster spor z Italijo, ki ji nikakor ne bo koristen. Na to odgovorne italijanske državniške pravočasno opozarjamo, čeprav se bojimo, da bo naš glas naletel na gluha ušesa.

Kremelj in Kršč. demokracija

Da politična napetost v svetu znatno popušča, je razvidno tudi iz vabila, ki ga je Kremelj naslovil na predsednika Italijanske republike Gronchija, naj uradno obišče Sovjetsko Rusijo. To se je zgodilo te dni, ko se je demokristjanski minister za zunanjo trgovino Del Bo mudil pri boljše-vikih in se pogajal z njihovimi voditelji, da bi se razširila izmenjava blaga med obema državama.

Vrednost italijansko-sovjetskega trgovinskega prometa, ki je znašal doslej letno 100 milijard lir, naj bi se v l. 1960 povišala na 120 milijard. Italijani hočejo povečati uvoz ruskega petroleja, bombaža, srebra in volne. Rusi pa žele kupovati v Italiji več tekstila in strojev, potrebnih za uresničenje svoje sedemletke. Tri italijanska industrijska velepodjetja so v tem smislu podpisala v Moskvi že nekatere pogodbe. Rusi bi radi uvozili te industrijske naprave na kredit in predlagajo, naj jim Italija dovoli v ta namen 100 milijonov dolarjev posojila.

Podzemski zakladi Jugoslavije

V Jugoslaviji so odkrili nova ležišča bakra. Bogate plasti rude se razprostirajo med Majdanpekem in Knjaževcem v Srbiji. Skupno z rudniki v okolici Bora tvorijo enotno okrožje, ki je najbogatejše v Evropi. Geologi računajo, da bodo v rudnikih pridobivali po 125 tisoč ton bakra na leto. Ker se v državi vsepovsod odkrivajo nova ležišča najrazličnejših rud, se bo Jugoslavija polagoma spremenila iz poljedelske v izrazito industrijsko deželo.

RAZSTAVA DRAGOTIN

Prihodnji mesec bodo odprli v Milanu najbogatejšo razstavo, kar jih je še kdaj bilo. Na ogled bodo biseri, diamanti in briljanti iz raznih zakladnic na svetu. Posamezne dragotine so vredne več ko po eno milijardo lir. Ena izmed švicarskih ur je ocenjena na 15 milijonov. Razstavo bo stražila cela vojska policajev in izbranih detektivov.

Amerika in Rusija

Po obisku Hruščeva v Ameriki se je prejšnja sovražnost med Moskvo in Washingtonom precej ublažila. To se vidi tudi po tem, da pripravljata zastopnika Zdru-

ženih držav in Sovjetske zveze pri Združenih narodih skupno resolucijo o razorožitvi, ki jo mislita te dni v imenu obeh vlad predložiti glavni skupščini te najvišje mednarodne organizacije.

Kdo je zmagal?

Katera struja Kršč. demokracije je na občnem zboru v Florenci zmagala, ob zaključku lista nismo še mogli zvedeti. Fanfanijeva skupina z zavezniki je bila približno enako močna kot struja Moro - Segni, kateri so v poslednjem trenutku priključili svoje glasove tudi Andreottijevi desničarji, Scelba, Pella in drugi. Izid bo vsekakor tak, da ne bo nihče absolutni gospodar stranke, temveč bodo morali iskati nekako spravo, ako hočejo naprej vladati v državi.

Ob petletnici pogodbe

Dne 5. oktobra je minilo 5 let, odkar je bil ob sodelovanju Združenih držav in Velike Britanije podpisan med Jugoslavijo in Italijo tako imenovani londonski sporazum s Posebnim statutom, po katerem so bile italijanski manjšini v Koprščini in slovenski na Tržaškem zagotovljene najosnovnejše človečanske in socialne svoboščine ter narodne in jezikovne pravice.

Ker za Slovence življenjsko važna mednarodna pogodba na našem ozemlju do danes na žalost v bistvenih točkah ni bila še izvršena, so se v nedeljo, 25. oktobra, zbrali v Trstu slovenski župani, pokrajinski in občinski svetovalci, to je od ljudstva izvoljeni predstavniki manjšine, na posvetovanje. Enođušno je bila sprejeta spomenica, ki bo v kratkem izročena ministrskemu predsedniku Segniju, generalnemu komisarju Palamari in drugim odgovornim osebnostim Italije.

Spomenico so odobrila vodstva vseh naših političnih strank in skupin. Kljub ideološkim nasprotjem, ki jih ločijo, je gledé zaščite slovenske narodne manjšine, vladala med njimi popolna sloga.

De Gaulle v sporu z zapadnjaki

Vrhunski sestanek, na katerem naj bi Eisenhower, Hruščev, Macmillan in De Gaulle začeli preučevati sredstva in načine, kako premostiti nevarna nasprotja, ki razdvajajo človeštvo, bi moral biti sklican čimprej. Takega mišljenja so Amerikanci, Rusi in Angleži in so predlagali Francozom, naj bi bil sestanek decembra.

Pretekli teden je pa De Gaulle izdal uradno poročilo, ki je presenetilo vso mednarodno javnost. Izjavil je, da se Francija lahko udeleži posvetovanj na najvišji ravni, samo ako se preloži na spomlad. S tem svojim enostfranskim sklepom je hotel postaviti ostale velesile pred nespremenljivo izvršeno dejstvo ter jim dokazati, da je Francija samostojna država, ki si od nikogar, niti od Amerikancev, ne da vsiliti svoje zunanje politike.

To De Gaullovo zadržanje je izzvalo veliko negotovanje v Ameriki in Evropi. Eisenhower je naglasil, da ne ve, ali se bo mogel udeležiti vrhunškega sestanka, če se prenese na pomlad; sovjetski veleposlanik v Parizu je pa izjavil, da sta se Hruščev in Eisenhower že domenila, naj sestanek zaseda prve dni decembra. Veliko nezadovoljstvo navdaja zlasti Angleže.

Francoski nacionalizem

Kar je De Gaulla gnalo k neobičajni odločitvi, je njegov neobrzdani, vroči narodni ponos. Za cilj svoje politike si je postavil, da obnovi, preden leže v grob, nekdanjo, med vojno zgubljeno veličino Francije. Kar zahteva, je, da se Franciji prizna v svetu vsaj enakopravnost in enakovrednost z Veliko Britanijo.

Od teh izhaja, da terja De Gaulle, naj se Francija sprejme v krog tako imenovanih atomskih velesil, v katerega spadajo doslej le Amerika, Rusija in Anglija. Da bi k temu svet prisilil, si je zapičil v glavo razstre-

liti v najkrajšem času lastno francosko jedrsko bombo v puščavi Sahari. Ravno tako De Gaulle ni mogel do danes doseči, da bi Amerikanci v velikem zapadnem taboru Atlantske skupnosti poleg Angležev priznali še Francoze za dejanske voditelje zapada in s tem za odločilen narod v vprašanih svetovne politike. Zaman terja tudi De Gaulle, da bi ga Amerikanci in Angleži podpirali v zadevi Alžirije.

Hruščev vabljen v Pariz

Vsi ti francoski neuspehi pa niso posledica zle volje zapadnih zaveznikov, temveč zgodovinskega dejstva, da Francija pač ni več tista mogočna velesila, ki je nekoč bila. Nekaj sličnega kar Francozi v severni Afriki so doživeli Britanci v Indiji, Egiptu in drugod, a so se kot trezni in hladni računarji vdali v usodo, ki je niso mogli spreminiti. Z Indijo žive danes v najboljših odnosih ter so jo ohranili v sklopu Britanske skupnosti narodov.

Vročekrvni in nacionalistični Francozi doslej niso uspeli, da bi se sprijaznili z neizbežnimi dogodki naše dobe. To je vzrok, da se je De Gaulle postavil tako ostro po robu velesilam tudi v vprašanju vrhunškega sestanka ter tvegala, da se na vse strani zameri. Da bi vtis svojega nenadnega koraka ublažil, je istočasno povabil Hruščeva, naj obišče Pariz. Če se je komunistični veljak sestal z Eisenhowerjem, zakaj naj bi se ne tudi z De Gaullo?

Zdi se, da se bo Hruščev vabilu odzval in prišel na posvetovanja v Francijo. Svoje bivanje bo brzkone izkoristil, da omehča De Gaulla ter ga vključi v disciplino velesil. Za to bo pa moral Francozom nekaj dati in marsikaj obljubiti. De Gaullova politika bo konec koncev Franciji brzkone vendar nekoliko koristila.

Nevidno lice meseca

Predvčerajšnjim je svetovno časopisje objavilo sliko tiste strani meseca, katere človeško oko doslej ni še videlo. To je velik uspeh ruskih učenjakov, kateri so iz neznanega kraja Sovjetske zveze sprožili na Luniku III. fotografske priprave proti mesecu v trenutku, ko je nanj svetilo sonce. Priprave so snemale slike nepretrgoma 40 minut, tako da fotografij, ki jih znanstveniki zdaj preučujejo, ne manjka.

Velika umetnost je bila, da se je Rusom posrečilo spraviti slike iz neznanskih vesmirskih daljav na zemljo. Iz njih izhaja, da se doslej neznana stran meseca ne razlikuje bogve kako od tiste, ki jo človeštvo že tisočletja gleda in opazuje. Na njej so odkrili 300 km široko žrelo, ki so mu dali ime Moskovsko morje. Drugemu žrelu so dali naziv po znanstveniku Ciolkovskem, »očetu ruske vesmirske plovbe«, neko gorovje se imenuje Sovjetske planine, počastiti so pa hoteli tudi francoskega učenjaka Joliot-Curieja ter po njem imenovali neko drugo žrelo ali »morje«.

Uspeh ruskega znanstva bo za vselej zapišan v zgodovino človeštva.

Po svetu

NEMČIJA — Frankfurtski zdravnik Dobelstein je izdelal posebno krinko proti prehladu. V njej so razne zdravilne rastline in bolnik, ki vdihuje zrak skozi tako masko ozdravi v štirih urah.

ŠVEDSKA — V okolici Stockholma je policija aretirala moža, ki je kradel vrata. V njegovi hiši so jih našli natanko 117. Na vprašanje zakaj je to delal, je odvrnil, da je kradel samo tista vrata, ki niso bila zaklenjena, da bi opozoril ljudi, naj jih v bodoče zaklepajo.

ČEŠKOSLOVAŠKA — V primerjavi s povprečno plačo se ljudje najceneje vozijo tako z železnico kot s tramvajem na Češkoslovaškem. **JUGOSLAVIJA** — V vasi Mimice (občina Omiš) je 180 prebivalcev s priimkom Mimica. Da je stvar še bolj zamotana, se jih 25 imenuje Ante, 22 Ivan, obstaja pa tudi 23 Marij. Zaradi tega se pogosto pripeti, da pisma potujejo nekaj dni, preden pridejo do pravega naslovljenca. Največja nesreča je seveda, kadar gre za ljubavna pisma.

JAPONSKA — Zvezdoslovci so opazili na Marsu skrivnostne svetle pike. Mnenja so, da so ognjeniki.

ITALIJA — Lev Tarzan v neapeljskem živalskem vrtu je na veliko presenečenje znanstvenikov vegetarijanec. Od zgodnje mladosti baje ne žre drugega kot povrtnino in špagete.

ZDA — Na lepaku za koncert skladatelja Beethovna v Bostonu je bilo tiskano tudi naslednje opozorilo: Iz spoštovanja do Beethovna prosimo dame, naj med izvajanjem programa ne pletejo.

FRANCIJA — Če verjamete ali ne, v Parizu so v modi ženska krila raznih barv, na njih pa je naslikan mestni načrt. Zlata, srebrna ali rdeča zvezdica natančno označuje kraj, kjer stanuje lastnica krila.

AVSTRALIJA — Ker je bila v nekaterih krajih huda suša, se je vlada obrnila za pomoč na podjetje za proizvodnjo umetnega dežja. In res je bilo dežja toliko, da je voda preplavila okrožje in so trije moški utonili.

Koga naj zadenejo cerkvene kazni

Glasilu Vatikana Osservatore Romano je v eni zadnjih števil natiskal prav zanimivo izjavo. Govoreč o tem, kdaj naj se uporabijo cerkvene kazni zoper vernike, ki podpirajo komunizem, je poudaril, da bi cerkvenim kaznim morali zapasti tudi podjetniki, utajujoči delavcem pravično plačo, čeprav morda javno izpovedujejo krščanstvo.

Obsodbe in kazni vredni so tudi zagovorniki totalitarnih vladav, četudi so protikomunistične, ker »te po navadi nič manj ne preganjajo Cerkev«. Sem spadata, kot vemo, fašizem in hitlerizem. Hitler in Mussolini sta se, kadar jima je kazalo, prikazovala kot prijatelja vere, njuna nasilna politika je pa bila v bistvu nemoralna in protikrščanska. V boju proti komunizmu, pravi Osservatore, je treba postaviti idejo proti ideji ter odpraviti tiste ustaljene krivice, katere so vzrok, da se komunizem širi med sloji, trpečimi zaradi krivičnega socialnega reda.

Besede so uperjene zoper tiste mogočnike, ki nosijo na ogled svoje krščanstvo, a pri tem v odnosih do bližnjega niti naj-

manj ne upoštevajo predpisov krščanske poštenosti in pravičnosti.

— 0 —

Cestni zakon in morala

Novi prometni predpisi so nagnili znane-ga dominikanca Reginalda Francisca, da je napisal razpravo o vseh prekrških, ki lahko obremenijo kristjanovo vest, ako se na cesti ne obnaša, kakor je treba, ter se s tem lahko težko pregreši zoper bližnjika. Koliko ljudi se dan na dan ubije ali težko rani na cestah zastran brezvestnosti vozačev in tudi pešcev! Dominikanec trdi, da je že greh, če pešec prekorači cesto kljub rdečemu znaku na prehodu. Ravno tako greši kolesar, ako nima luči, zvonca in zavor ali če grečez železniški tir, ko so zapornice spuščene. Hud greh, katerega se mora kristjan spovedati, je zlasti, ako avtomobilist ne priskoči na pomoč povožencu.

Razprava bogoslovca dokazuje, kako se z razvojem tehnike porajajo nova vprašanja moralne odgovornosti. Skrajni čas je že, da se tudi zatiranje narodnih manjšin in njihovega jezika proglasi za greh, katerega se morajo resnični kristjani sramovati in spovedati!

Tržaškega

TRŽASKI OBCINSKI SVET

Na ponedeljkovi seji tržaškega mestnega sveta so svetovalci poslušali dolgo poročilo o proračunu za leto 1960. Poročevalec je v začetku poudaril, da je gospodarski položaj tržaške občine »izredno težaven«, kar tudi zgovorno dokazujejo naslednje številke: razlika med rednimi izdatki in dohodki znaša nad 1 milijardo in 803 milijone lir, medtem ko potrebuje mesto skoraj 1 milijardo za izvedbo izrednih, a neodložljivih javnih del.

Če bi občina hotela sama uravnesiti proračun, bi morala skržiti za 25% svoje izdatke in povečati za 33% dohodke, se pravi zvišati za eno tretjino občinske davke. Ker tega ni mogoče izvesti, občinski upravitelji upajo, da jim bo primanjkljaj vsaj delno poravnala država, medtem ko nameravajo za izvedbo večine javnih del najeti posojilo.

V začetku seje je podžupan Cumbat sporočil, da so misovski svetovalci pred dnevi zahtevali, naj se skliče izredna seja mestnega sveta, da protestira proti onečaščenju grobov padlih italijanskih mornarjev v Pulju. Ker so medtem na seji predstavnikov političnih skupin ugotovili, da je oskrumbo zagrešil navaden zločinec, ki je ukradel brosnate pokrove grobov in bil zato od Jugoslovanov že zaprt, so misovci svojo zahtevo umaknili. Jugoslovanska oblastva so obenem zagotovila, da bodo škodo na grobovih popravila.

Dolina:

O TEČAJIH LJUDSKE UNIVERZE

Povod za današnji dopis nam je dala vest, da bo Ljudska univerza iz Trsta tudi letos priredila v raznih vaseh dolinske občine številne strokovne in izobraževalne tečaje. Njih število se bo letos celo pomnožilo, saj jih bo skupno kar štirinajst. Tečajniki se bodo učili šivanja in krojenja, pletenja in vezenja, tujih jezikov ter predmetov, ki služijo splošni izobrazbi.

Nihče ne more tajiti, da gre za koristne pobude, saj je znano, da že danes laže dobi zaposlitev delavec, ki je strokovno dobro podkovan in ki ima nadpovprečno izobrazbo. Bližnja bodočnost pa bo od delavca ali delavke gotovo zahtevala še boljšo in temeljitejšo strokovno pripravo ter še večjo izobrazbo.

Sedanjih tečajev Ljudske univerze v dolinski občini kljub temu nikakor ne moremo pozdraviti in jih našim ljudem priporočati, ker so prireditelji hote prezrli materin jezik tečajnikov. Tako grobega prezira našega jezika pa mi po vesti in prepričanju ne moremo mirno prenesti, ker ne moremo dovoliti, da se v povsem slovenskih vaseh brezobzirno zapostavlja jezik domačega prebivalstva in s tem tudi njegova narodnost, kultura ter čast.

Od tega načelnega in edino poštenega stališča ne bomo odstopili, pa čeprav bi se nam v zameno ponujale še tako velike in vabljive gnotne koristi. To tembolj, ker vemo, da bi Ljudska univerza ali katerakoli druga organizacija, ki se vzdržuje z javnimi, se pravi **tudi našimi sredstvi, lahko v slovenskih vaseh prirejela tečaje v slovenskem jeziku.**

Kar smo napisali za Ljudsko univerzo, velja tudi za ostale ustanove, ki vodijo izobraževalne in strokovne tečaje na tržaškem podeželju. Izgovor, da ni slovenskih predavateljev ali strokovnih učiteljev, je prazen, ker vemo, da se je n. pr. Sindikat slovenskih šolnikov svoj čas zavzemal za take tečaje, a ni pri oblastvih našel niti razumevanja niti podpore.

Sodimo, da je to vprašanje za slovenski življenj na Tržaškem tako važno, da bi ga morale čimprej temeljito preučiti zlasti naše politične organizacije ter zatem od oblastev odločno zahtevati, da se pravično reši.

V. J.

NOVA SOLSKA STAVBA

Pred kratkim smo poročali, da so v teku priprave za gradnjo poslopja, v katerem bo-

sta imeli prostore slovenska višja gimnazija in trgovska akademija. Stavba naj bi bila sezidana v okolici Sv. Ivana, in sicer v kraju, ki mu domačini pravijo Sovranišče.

Sedaj pa smo zvedeli, da ne v omenjenem kraju, ki je skoraj v Podlonjerju, temveč blizu stadiona Prvi maj, to je znatno bližje svetoivanskemu predmestju. Zagotavljajo nam obenem, da je prostor zelo slikovit in nadvse pripraven za šolsko poslopje.

DELAVSKE ZADRUGE V TRSTU

V nedeljo, 22. novembra, bodo člani Delavskih zadrug v Trstu prvič po drugi svetovni vojni volili upravni odbor in nadzorništvo te važne ustanove.

Delavske zadruge so namreč ves ta čas imele komisarstvo upravo in šele dne 5. junija t. l. je generalni komisar Palamara izdal odlok, s katerim so bile končno razpisane redne volitve.

O vzrokih tako dolge komisarске uprave je že večkrat pisalo tukajšnje časopisje vseh barv, mi pa zaradi pomanjkanja prostora danes ne moremo podrobneje proučiti tega kriččega primera anarhizma. Dosedanje stanje v Delavskih zadrugah na vsak način spravlja v kaj slabo luč toliko opevani demokratski ustroj tako bivše zavezniške kot sedanje demokrščanske uprave. Ugotoviti moramo le, da predpisi, ki urejajo bližnje volitve in zlasti sestavo bodočega upravnega odbora, preočito težijo za tem, da zagotove sedanjim vladajočim krogom nadaljnjo izključno oblast nad važno delavsko ustanovo.

Beneška Slovenija -

IZ TAVORJANE

Naši živinorejci so zelo zaskrbljeni, ker se je tudi v naši vasi pojavila slinavka. Primere boleznii so ugotovili že v treh hlevih, četudi so oblastva ukrenila vse, da preprečijo širjenje skrajno nevarne kužne bolezni. Prepovedan je zato bil tudi živinski semenj v Čedadu.

Prve dni novembra bo pri nas začela večerna šola, ki bo trajala tri leta. Vanjo se lahko vpišejo vsi tisti, ki so končali osnovno šolo in so najmanj 11 let stari. Učili se bodo zlasti računstva, risanja in česar je potrebno za splošno izobrazbo.

SEMPETER SLOVENOV

Vso našo okolico je pretresla žalostna vest, da je v Azli zadnje dni preteklega meseca umrla komaj eno leto stara deklica Viviana, ki so jo vsi vaščani poznali, ker je že zelo lepo govorila in bila izredno živahna. K njenemu pogrebu je prišlo obilo ljudi tudi iz okoliških vasi. Njene prijateljice so jo obsule s cvetjem.

Roditeljem izrekamo vaščani in okoličani globoko sožalje.

Kmetijsko nadzorništvo v Vidmu je občini v Prapotnem nakazalo 400 tisoč lir za ureditev ceste iz Kladreč v Srednje. Nadzorništvo je obenem nakazalo še 2 milijona 600 tisoč lir za popravo gorskih cest, ki jih je v preteklem letu hudo razrilo neurje.

Tudi do nas je prodrla žalostna vest, da se je v prvih dneh oktobra na Dreki pod Kolovratom dogodila pretresljiva nesreča. Šestdesetletna gospodinja Alojzija Trinko je namreč šla na domače stranišče, ki leži

Telovadba na slovenskih srednjih šolah

Za vse slovenske srednje šole v Trstu sta, kot znano, na razpolago le dve telovadnici. Večina naših dijakov se poslužuje telovadnice nižje srednje šole pri Sv. Jakobu, telovadnico v Rojanu pa uporabljajo le dijaki tamkajšnje industrijske šole in slovenski učiteljskišniki, ker je ta prostor določen tudi za italijanske dijake.

Telovadnica pri Sv. Jakobu pa je za razrede, ki štejejo nad 30 učencev, premajhna. Vrh tega je stalno zasedena — tudi v poznih urah. Med šolskimi urami imajo namreč v njej pouk le dijaki nižje gimnazije, medtem ko morajo učenci ostalih zavodov vedno telovaditi izven šolskih ur, kar je zlasti neprijetno za dijake s podeželja, ki morajo samo zato ostati v mestu tudi do večera.

Stalno zasedena je tudi telovadnica v Rojanu, ki je v ostalem ena največjih in najmodernejših v Trstu. Tu namreč telovadijo, kot smo rekli, tudi italijanski dijaki in v večernih urah člani raznih športnih društev. O uporabi vseh telovadnic odloča prof. Cardone, višji uradnik pri šolskem skrbništvu.

Cerprav vemo, da je zastran pomanjkanja telovadnic silno težko sestaviti take urnike, da bi bili z njimi *prav vsi* zadovoljni, ne moremo razumeti, zakaj prof. Cardone že vrsto let odreja, da je telovadnica v Rojanu na razpolago slovenskim dijakom *vselej v zelo neprimernih urah*; n. pr. od 13.10 do 13.50 ali od 15.35 do 17.05, in sicer za

dijake, ki imajo pouk dopoldne. Vrh tega se v začetku vsakega šolskega leta dogaja, da se že določeni urnik nekajkrat iznenada spremeni in da dolgi sploh ni ustaljenega urnika.

Mislimo, da bi bilo pravično, če bi slovenski dijaki iz Rojana lahko tu pa tam telovadili tudi med šolskimi urami, to je dopoldan, in ne vselej samo popoldne. Zakaj bi ne smel tudi kak razred italijanskega zavoda včasih imeti neprimerne urnika?

KAJ JE Z NOVO TELOVADNICO?

Da se vsaj delno zadosti potrebam slovenskih srednjih šol, je tržaška občina pred časom pričela graditi pri Sv. Ivanu novo telovadnico. Dela se pa neverjetno zavlačujejo, ker je občina v začetku nameravala postaviti v telovadnici le cementni tlak ter ga pokriti z linoleumom, medtem ko so bili strokovnjaki odločno proti temu, ker bi pod ne bil elastičen in za telovadca nevaren.

Kot kaže, je občina pristala, da se v telovadnici postavi takšen pod, kot ga zahtevajo predpisi.

Toda tudi ko bo nova telovadnica zgrajena, se položaj na slovenski industrijski šoli v Rojanu ne bo bogve kakoboljšal, saj bo odpadel le pouk za učiteljskišnike, se pravi, da bosta odpadli le dve ali kvečjemu tri ure tedensko. Zato je prav, da se vsaj urnik za rojanski zavod nekolikoboljšša v korist slovenskim dijakom.

GORISKI OZCINSKI ODBOR

V torek prejšnjega tedna je župan dr. Fernardis na seji občinskega odbora obvestil tovariše, da je ministrstvo za javna dela določilo 70 milijonov lir za mestno kanalizacijo in 50 milijonov za gradnjo nove hiralnice v Ločniku.

IZ STEVERJANA

Prejšnji teden smo v Steverjanu pokopali 86-letno domačinko Karolino Gravner, ki je bila vzor verne slovenske matere. Po moževi smrti je živela z družino svoje nečakinje. Njenega pogreba se je udeležilo obilno vaščanov.

Naj pokojnici sveti večna luč; sorodnikom izrekamo iskreno sožalje.

Čujemo, da se mešana italijansko-jugoslovanska komisija dogovarja o končni ureditvi meje med Italijo in Jugoslavijo. Ko bo pogodba podpisana, bo baje prišlo do majhnih sprememb današnje začasne meje pri Steverjanu v korist Jugoslavije.

Stevejanci smo z letošnjo trgatvijo še kar zadovoljni, saj je bilo ob trgatvi izredno lepo vreme. To je znatno povečalo kakovost vina, zlasti tokajca, čeprav je letošnji pridelek za 15 odstotkov manjši od lanskega.

S PEČI

V petek popoldne smo na domačem pokopališču položili grob telesne ostanke dr. Leopolda Bobiča. Umrli je v četrtek v novi goriški bolnici za možgansko kapjo.

Pokojnik se je rodil leta 1884 na Peči. Gimnazijo je končal v Gorici, iz prava pa je diplomiral na vseučilišču v Gradcu. Pred

Kanalška dolina

nad hišo. Nenadoma jo je tam popadla slabost ter je padla v spodnji prepad. Bila je v trenutku mrtva.

Pokojnici naj sveti večna luč; žalujočemu možu in drugim sorodnikom pa naj gre naše iskreno sožalje.

IZ PODBONESCA

V septembru so se pri nas poročili kar trije pari: odvetnik Domenis je ustanovil družinsko skupnost s Šturm Vero iz Kobarida, Caffi Avgust z Lidijo Pierich, Gošnjak Faustin se je pa oženil z Ivano Florjančič.

SV. VIŠARJE

Na rožnovensko nedeljo smo kot vsako leto končali množična romanja na Sv. Višarje. Zaključne slovesnosti se je udeležilo lepo število romarjev. Z zadovoljstvom obveščamo javnost, da je cerkvena uprava poskrbela za zgradnjo novih stopnic od cerkve do spodnjih hiš. Še z večjim zadovoljstvom bomo poročali, ko bodo sezidana nova stranišča, ker so današnja zares prava sramota za slavno svetovišarsko božjo pot.

IZ RAJBLJA

Dne 29. oktobra bo zopet po vsej državi stavka rudarjev. Vodstva sindikatov so v četrtek prejšnjega tedna proučila položaj, ki je nastal, ko so delodajalci odbili zahtevo, naj se obnovi delovna pogodba.

Vodstvo CISL je ob tej priliki razglasilo, da bo boj rudarjev po vsej državi zavzel po 29. oktobru še ostrejšje oblike, če ne bodo industriji spremenili svojega stališča.

prvo svetovno vojno je bil nekaj let odvetniški koncipient v pisarni dr. Tume, po vojni pa je bil višji uradnik pri avtonomni goriški pokrajini. Kot odločen Slovenec se ni hotel vpisati v fašistovsko stranko in zato se je moral odpovedati važnemu službenemu mestu, čeprav je bil zaradi svojega odličnega strokovnega znanja prvorazredna delovna sila. Zaradi narodne zavednosti je bil leta 1941 tudi konfiniran. Rajni je bil krepak po duhu in telesu in se je živahno udeleževal tudi v političnem ter prosvetnem življenju naše narodne manjšine, dokler ni oslepel. V zadnji dobi življenja se je bavil s čebelarstvom in je v tej stroki prevzel na Goriškem vodilno vlogo.

Z njegovo smrtjo smo goriški Slovenci izgubili zavednega moža; zapustil je ženo, dva sinova in hčer.

Naj ga dobri Stvarnik nagradi za vse, kar je dobrega storil za svoj narod. Užaloščeni družini in drugim sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

IZ SOVODENJ

V ponedeljek prejšnjega tedna sta si v naši cerkvi obljubila večno zvestobo gdč. Andrejana Kovic in g. Franjo Cotič. Vaščani in zlasti njuni prijatelji jima želimo obilo božjega blagoslova in zadovoljstva v skupnem življenju.

IZ DOBERDOBA

Čujemo, da je ministrstvo za javna dela nakazalo Vzhodno-furlanskemu vodovodnemu konzorciju 40 milijonov prispevka za zgradnjo novega vodovodnega omrežja. Del prispevka je namenjen za kraški vodovod, ki so ga pričeli graditi pod Sv. Mihaelom. Od tu ga bodo speljali do zbiralnika med Vrhom in Martinščino, od koder pojde voda v doberdobsko in sovodenjsko občino. Do konca del bo treba čakati še najmanj dve leti. Doberdobci smo pa vseeno zadovoljni, ker vidimo, da se to važno vprašanje bliža rešitvi.

Svojemu 27-letnemu domačinu Metodu Gergoletu, ki se je pred kratkim ponesrečil na cesti iz Devetakov v Doberdob in se danes nahaja v goriški bolnici, vsi želimo, da bi čimprej popolnoma okreval.

JAMLJE — DOL

Pred kratkim je predsednik republike Gronchi podpisal odlok, s katerim tudi država priznava novoustanovljeno župnijo Jamlje — Dol.

Sedaj bo treba tudi misliti, da se v Dolu zgradi primerna cerkva, v Jamljah pa župnišče.

Prejšnji teden sta v Dolu ob spremstvu otrok in vnukov obhajala zlato poroko še čvrsta zakonca Antonija in Franc Peric. Vsi jima iz srca želimo, da bi še mnogo let živela v srečni družinski skupnosti.

SLINAVKA V GORIŠKI POKRAJINI

Ze več tednov se na Goriškem širi slinavka, ki napada govejo živino in prašiče zlasti v raznih krajih vzhodne Furlanije. V Romansu in Slovrencu pri Moši so morali na prefektov ukaz cepiti vso živino. V zadnjih dneh se je nevarna kužna bolezen razširila tudi na sovodenjsko občino; tako so v Skrljah že ugotovili nekaj primerov okuženja.

Iz Goriške

Pokrajinski živinozdravnik dr. Germinetti je že ob koncu predpreteklega tedna ugotovil 251 primerov bolezni med govejo živino in nekaj desetnih primerov med prašiči. V Romansu je okuženih 18 hlevov s 84 glavami, v Slovrencu pa 11 hlevov z 68 glavami živine; doslej so poginila 4 goveda.

O izbruhu slinavke je bil obveščen tudi okrajni živinozdravnik dr. Koglot v Novi Gorici, ki je sporazumno z italijanskimi oblastvi odredil, da goveja živina ne sme skozi enobrajni prehod v Beneški Sloveniji. S tem namreč skušajo preprečiti, da se bolezen razširi na jugoslovansko ozemlje; tudi v goriški pokrajini bodo zaprli do 7. novembra več prehodov.

DESETI BRAT V GORICI

SNG iz Trsta je v nedeljo priredilo v prosvetni dvorani na korzu Verdi dve predstavi Desetega brata. Le redkokdaj je bila kaka prireditev SNG tako dobro obiskana kot nedeljska. To je dokaz, da smo goriški Slovenci dobri obiskovalci gledališča, če je igra prav izbrana. Velika škoda pa je, da nima vodstvo tu pa tam sreče pri izbiranju del za naše občinstvo, ker premalo upošteva narodnoobrambni in vzgojni pomen gledališke umetnosti. Zato večkrat pogrešamo zlasti dela slovenskih dramatikov. Radi bi n. pr. doživeli, da nam SNG enkrat zaigra Finžgarjevo Našo kri, njegovega Divjega lovca, Verigo ali sicer staro, a vedno privlačno Miklovo Zalo. In še marsikaj domačega in dobrega iz preteklega in novejšega dobe lahko vodstvo SNG najde, kar bi bilo glede na naše posebne razmere boljše kot sicer zgolj z estetskega stališča izbrano tuje delo.

Vsi, ki smo se udeležili predstav Desetega brata, se igralcem SNG iz srca zahvaljujemo. Vsi so svoje vloge dobro odigrali, a nepozabno nam ostane v spominu zlasti zares dovršeni nastop Krjavljca (Joško Lučič) in Martina Spaka (Miha Baloh).

Naj ob tej priliki še poudarimo, da pogrešamo primerno dvorano za dobro obiskane gledališke nastope; saj ni v nedeljo dobilo sedežev številno ljudi, ki bi si igro Desetega brata radi ogledali. Naša manjšina v Gorici je sicer revna, a če bi se vse tukajšnje sile združile, bi si lahko kljub revščini zgradili primeren kulturni dom. To pa je nujno potrebno, ako hočemo, da se bo naše kulturno življenje zadovoljivo razvilo.

DELA NA DRŽAVNIH CESTAH

Ministrstvo za javna dela je prejšnji teden sporočilo, da je za ureditev najvažnejših državnih cest določenih 240 milijard lir.

Prispevka iz tega sklada bosta v goriški pokrajini deležni državni cesti št. 55 in 56.

OPOZORILO KMETOVALCEM

Kmetijsko nadzorništvo v Gorici sporoča, da je pripravljeno posredovati pri nakupu prašičkov izbrane vrste Larghe-White. Ta pasma je namreč odporna proti boleznim in obenem zelo donosna.

Kdor se zanima za nakup mladih prašičkov te pasme, dobi potrebna pojasnila pri Kmetijskem nadzorništvu v ulici Duca d'Aosta ali pa pri njegovih podružnicah na podeželju.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Odgovori na našo anketo

Objavljamo nadaljnji odgovor na našo anketo: »Česa pogrešate v našem kulturnem življenju? V čem vidite vzrok in zdravilo?«

(Ured.)

S tem da ste razpisali anketo, ste pravzaprav že nekaj storili za poživitev našega kulturnega življenja. Če se o tem problemu piše, se bo vsaj vzbudilo več zanimanja za stvar in morda se bo kdo le zbudil iz spanja. Bojim se samo, da je to spanje precej trdno, ker sem nekoč sam skušal sprožiti javno razpravo o nekem določenem problemu, pa sem ostal pri svoji pisariji popolnoma sam. Ni toliko porazno vplivalo name, da mi nihče ni dal prav, me nihče podprl, temveč da mi nihče tudi ni oporekal. Popoln molk pa lahko tolmačim le kot brezbržnost.

Pravilno sta ugotovila starejši uradnik in drugi brezimni kulturni delavec, da kulturnega mrtvila niso krivi samo kulturniki, od katerih pričakujemo čudeže, katerih pa ti baje nočejo delati. Dobro je povedal, da je čudež prav v tem, da kulturniki v svojem osamljenem prizadevanju še niso obupali in da še vedno poskušajo s to ali ono opubo.

Kaj manjka v našem kulturnem življenju? V prvi vrsti primerno število ljudi, ki bi res pogrešali kulturno življenje. Komu pa se toži po njem? Koliko jih je? Nove oblike zabave (kino, televizija, juke-box in nogometne stave) so si popolnoma osvojile naklonjenost prav tistih plasti, ki so se včasih bavile z ljudsko prosveto. Dramskih predstav ne pogrešam, ker te nam nudi naše Slovensko narodno gledališče, pač pa večkrat pri teh predstavah zadovoljivo število obiskovalcev, posebno v nekaterih predmestjih. Ne vidim načrtnega in sistematičnega dela raznih zvez in društev in pri naših odgovornih činiteljih temeljite in realistične analize položaja na tem ozemlju. Pogrešam zanimanje za kulturno življenje celo pri mnogih, ki se prištevajo h kulturnim delavcem. Nikjer ni revije, ki naj bi bila verno ogledalo našega kulturnega življenja. Nikjer ni dobrih koncertov, niti kvalitetno zabavne ekipe z nekoliko pevci, malim orkestrom, nekaj baletkami in dvema dobrima igralcema. Ugotavljam, da mnogi ne razlikujejo, kaj je kultura in kaj je zabava, ker večkrat oznažam, da se ta dva pojma istovetita ali med seboj zamenjujeta.

Kje so vzroki? Teh je več. Eden so že omenjene tehnične pridobitve (televizija, kino itd.), ki so spremenile oblike ljudske zabave in prosvete po vsem svetu in seveda tudi pri nas. Drugi je šport, za katerega je danes mnogo več zanimanja, kot ga je bilo v dobi, ko so cvetela naša prosvetna društva. S to ugotovitvijo ne mislim niti malo odklanjati športa. Saj je prav ta občutno zajezil povzvanje pri mladini. Zelo važno je tudi, da smo narodno manjšina, zavoljo česar nastaja ponekod malodušje. Nadaljnji vzrok je naša politična razcepljenost in s to v zvezi medsebojna nestrpnost, ki gre tako daleč, da se medsebojno bojkotiramo (Vs! na skupno hodimo gledat bedastoče na televiziji!).

Kakšen naj bi bil lek? Preden začne zdravnik bolnika zdraviti, mora postaviti pravilno diagnozo. Ako je ta pogrešana, tudi zdravila nič ne pomagajo. Tudi glede na naše kulturno mrtvilo mislim, da nismo še postavili povsem pravilne diagnoze. Vzroke bolezni sicer poznamo (položaj narodne manjšine, spremenjeni način življenja, tehnične pridobitve itd.), a jih na žalost ne moremo vseh odstraniti.

Delavcem, zaposlenim v nezdravih poklicih, zdravniki predpisujejo posebne diete, razne varnostne naprave itd. Tudi za našo manjšino bi morali najti posebne diete in varnostne naprave. Take, da nam bodo kljub neugodnim prilikam zagotovile, če že ne bujnega, vsaj solidno kulturno življenje. Kakšne naj bi bile te mere? Prav to vprašanje bi morali složno in z vsjo resnostjo proučiti. Ugotoviti bi bilo treba, kaj moremo in česa ne moremo narediti. In zlasti tudi, kako in v kakšni meri se lahko poslužimo kulturnih dobrin, ki nam jih nudi matična država. Prav v postavljanju diagnoze o možnostih našega kulturnega življenja pogrešam pri naših vidnih kulturnih organizacijah volje do analize in poguma, gledati

resnici v obraz. Nekaj upanja je vzbudilo pred kratkim ustanovljeno Društvo slovenskih umetnikov, vendar se je izkazalo, da tudi tam tišče kakor noj glavo v pesek.

Sam si diagnoze ne upam postavljati. Ne upam si reči, koliko dramskih družin naj bi pri nas delovalo, koliko knjig naj bi založili, koliko koncertov pripravili, koliko razstav, predavanj itd. To je tako široko polje, da bi lahko napisali knjigo, ne pa članek v časopisu. Po mojem bi morali najprej zbrati na sestanke vse one, ki jim je naša kultura res pri srcu. Najkočljivejše vprašanje je, kdo sem spada. Premnogo je namreč takih, ki zanimanje za kulturo le hlinijo... Kljub temu bi pa uredništvu priporočal, da zadeve ne da z dnevnega reda ter skuša stalno in trdovratno buditi zaspance. Kako da ne bi mogli imeti primerne kulturega življenja, ko imamo vendar lepo vrsto mednarodno priznanih slikarjev, nekaj dobrih književnikov, skladateljev, reproduktivnih umetnikov, gledaliških igralcev itd. Kako da ne moremo spričo vsega tega več narediti? Po mojem je vse le vprašanje organizacije in povezave ljudi, ki imajo dobro voljo. Ob naši maloštevilnosti in gospodarski šibkosti nobena kulturna prireditev ne more kriti stroškov. Prva naloga vseh, ki so na odgovornih mestih, bi zato bila, da prekrije denar. Povsod po svetu živi kultura le ob podpori iz javnih sredstev. Tudi mi bi morali obseči, da oblastva primerno podpro naše ustanove in prosvetna društva. Dokler oklevajo in rešitev zavlačujejo, mi pa ne smemo stati križem rok, temveč storiti, kar je pač mogoče.

Tretji brezimen kulturni delavec

— 0 —

Literarne zanimivosti

Menda je v Italiji na bolj svojevrstna nagrada tista, ki jo podeljujejo v Frascatiju in nosi značilno ime Botte di Frascati (Sod iz Frascatija). Kdor zmaga pri teh tekmah, prejme namesto lorvejega venca velik sod najboljše kapljice iz tamkašnjih goric. Letos ga bo pil nov pesnik, Alberto Bevilacqua — Vodopivec.

Pokojni Luigi Sturzo je bil znan kot politik. Obzornik Osservatore politico letterario je pa odkril, da je bil Sturzo tudi pesnik. V zadnji številki revija objavila odlomek iz njegove dramske pesnitve Il ciclo della Creazione. Delo je Sturzo napisal za časa izgnanstva v Parizu leta 1932. Natisneno je bilo le v nekaj izvodih, namenjenih prijateljem in je bilo v Italiji doslej neznano.

V Rimu je izšla antologija kitajskega slovstva. Pisatelje je prevedel naravnost iz izvirkov profesor Bantuccioli, ki je dolgo let poučeval na univerzi v Nankingu.

V Parizu bo začela izhajati z novim letom velika mednarodna revija Capitol v štirih jezikih: v francoščini, italijanščini, angleščini in nemščini. Prinašala bo znanstvene in literarne novice z namenom krepiti evropskega duha. Pobudo je poleg drugih založnikov dal tudi italijanski izdajatelj Mondadori.

KOMUNISTIČNI PISATELJI IN LJUBEZEN

Na zborovanju Svobodne nemške mladine v Nemčiji, ki je bilo te dni v Rostocku v Vzhodni Nemčiji, so se govorniki pritoževali nad pomanjkanjem sodobnih ljubezenskih romanov. Mlado dekle je vprašalo v debati o napredku v marksistični vzgoji, kako bi bilo mogoče obvarovati doraščajoča dekleta pred branjem plitke literature iz časov Courts Mahlerjeve in zakaj ne pišejo pisatelji in pisateljice sedanje države delavcev in kmetov nobenih ljubezenskih romanov iz današnjih dni.

Odgovoril je 50-letni vzhodnonemški pesnik Max Zimmering, ki je poudaril, da, ker v sovjetski coni Nemčije ne pišejo ljubezenskih zgodb, ni krivo morda pomanjkanje sposobnosti pri pisateljih, ampak dejstvo, da je težko pisati ljubezenske romane, ne da bi pisatelj padel na raven Courts Mahlerjeve. K tej izjavi pripominja neki zahodnonemški kritik, da se to Maxu Zimmeringu ni posrečilo niti v njegovi liriki.

Bernard Berenson

V Florenci je umrl 7. oktobra največji umetnostni kritik sedanje dobe Bernard Berenson v starosti 94 let. Po rodu je bil Litvanec. S starši se je še mlad preselil v Ameriko. Po končanih naukih je prišel v Italijo in se za stalno naselil v Florenci. Začel se je baviti z raziskovanjem italijanske umetnosti, zlasti s florentinskimi in beneškimi slikarji. Na tem področju je skoraj oral ledino. Napisal je dolgo vrsto knjig iz umetnostne zgodovine. Dela so velike estetske in znanstvene vrednosti. Mesto ga je odlikovalo za njegovo dejavnost s častnim občanstvom in doktoratom.

Berenson pa ni bil samo esteta, ampak je pisal tudi poezije in romane, ki so prevedeni v vse večje jezike. Zadeje njegovo delo so Odlomki iz dnevnika, kjer pisatelj v duhu prefinjenega humanista razmišlja o slovstvu, umetnosti, zgodovini in politiki sedanjega sveta. Nehote se ob njih spomni človek na Izidorja Cankarja.

Vse svoje premoženje je Berenson zapustil mladim znanstvenikom, ki bodo nadaljevali njegovo delo.

„Dnevniku Ane Frank“ katoliška nagrada

Veliko nagrado Mednarodnega katoliškega filmskega biroja (OCIC) za najboljši film, ki je bil izdelan lani so v Kölnu podelili amerišskemu filmu Dnevnik Anne Frank, ki ga ta čas predvajajo v Trstu. Ravnateljstvo OCIC-a, v katerem so združene katoliške cerkveno-uradne filmske centre iz 35 različnih dežel, je razen tega izreklo »častno priznanje« francoskemu dokumentarnemu filmu T! si Peter in nemškima filmoma Madžuba in Čarovnikov sin.

„Mednarodni odbor za kulturno dejavnost v Afriki“

V smislu sklepa, ki so ga sprejeli lani predstavniki afriških držav na kongresu, katerega je priredil v Bariju Italijanski institut za Afriko, so ustanovili zdaj v Rimu Mednarodni odbor za pospeševanje vzgojne in kulturne dejavnosti v Afriki. Pobuda je v skladu s sklepi drugega svetovnega zasedanja črnskih pisateljev in umetnikov, ki je bil lani v Rimu.

Kot določajo pravila novega odbora, bo ta pospeševal med drugim vsakršno vzgojno in kulturno dejavnost v Afriki v sodelovanju z drugimi italijanskimi in mednarodnimi ustanovami. Seznanjal bo afriško prebivalstvo z moderno kulturo, ostali svet pa z življenjem afriških narodov, s čimer bo poglobljal medsebojno razumevanje. Člani odbora so evropski in afriški učenjaki, strokovnjaki in druge ugledne osebnosti.

Z ozirom na to, da zna le pet do deset odstotkov afriškega prebivalstva brati in pisati, bo uporabljal odbor pri svojem delu največ slušne in vidne pripomočke, zlasti vzorne filme.

Svoj delovni spored je odbor že predložil vladam afriških držav, raznim prizadetim evropskim ustanovam in pristojnim italijanskim oblastvom.

Knjiga idej

V založbi Bompiani je izšla zanimiva knjiga z naslovom: To je moja filozofija. V njej je zbral profesor Whit Burnett modroslovne sisteme vseh vidnejših sodobnih mislecev. Zato bi jo lahko imenovali knjigo idej. Svoje poglede na svet in življenjska vprašanja podaja devetnajst modernih filozofov. Med prvimi so: Bertrand Russell, Albert Schweitzer, Robert Oppenheimer, Wright, Jaspers, Madariaga in Paul Sartre. Vključen je tudi ruski filozof Sorokin, ki gradi svoj nauk na osnovah »altruističnega ustvarjanja«. Vsa dela preveva duh velikega humanizma in danes utrjenih etičnih načel. Opazi se pa pomanjkanje filozofije, zgrajene na strogo krščanskih načelih.

Novi roman Dudinceva

Kot je razvidno iz članka, ki ga je objavil ruski pisatelj M. F. Panferov v moskovski reviji Literatura in življenje, bo objavil Vladimir Dudincev nov roman z naslovom Neznani vojak. Zaradi romana Ne živi se samo od kruha je moral nekaj časa molčati, pozneje pa se je rehabilitiral, ko se je zavzel zanj tudi Hruščev na tretjem zasedanju sovjetskih pisateljev. Njegov novi roman bo očičen in »kostruktiven«.

GOSPODARSTVO

Boj kodri in smoliki

Zadnji dve leti sta kodra in smolika povzročili znatno škodo na breskvah oziroma češnjah. Smolika je poleg tega napadla tudi češplje, slive in marelice. Naši sadjarji vedo, da kvarni vpliv teh bolezni moremo prav malo omiliti, če drevesa škropimo, ko so zelena, se pravi v dobi rasti. Te bolezni namreč težko zdravimo, zato jih moramo preprečiti. To dosežemo, če škropimo gola drevesa, to je v dobi, ko počivajo.

Kodra je za breskve najhujša glivična bolezen. Bolna drevesa imajo spomladi večje in debelejšje liste. Ti niso lepo zeleni, ampak rumeni ali rdeči in kodrasti, se pravi več ali manj zviti. Zviti so tudi mladi poganjki, zaradi česar veje ne morejo biti lepe in ravne. Na bolnih vejah odpadejo skoraj vsi zarojeni plodovi, ostali pa niso mnogo vredni. Zaradi kodre ošibi vse drevo.

Kodra pa ne napade vseh vrst breskev z enako silo: nekatere sorte so zelo občutljive, druge so bolj odporne, nekaterih pa bo-

lezen sploh ne napada. Od sort, ki so v naših krajih najbolj razširjene, so za kodro zelo občutljive predvsem Hale, Elberta, Red Haven, Carman in Dixred. Najbolj odporni proti kodri sta Bella di Roma in Majski cvet.

Kodro na breskvah preprečimo s škropljenjem. Najvažnejše je jesensko škropljenje, ki ga opravimo, brž ko listi odpadejo. Drugič škropimo proti pomladi, ko popje že deloma nabrekne: v naših krajih konec februarja do prve polovice marca.

V prejšnjih časih so proti kodri na breskvah uporabljali močne raztopine modre galice (3 do 5%), danes pa bolezen učinkoviteje zatiramo z nabakrenimi škropili, kot je n. pr. aspor. Škropilo napravimo tako, da v 100 litrih vode premešamo 600 gramov asporja ali še bolje 600 gr. tiezena. Aspor in tiezene sta sestavljena iz istih snovi, le da vsebuje tiezene nekaj več delujoče snovi. Od bakrenih škropil je bolj kot modra

galica priporočljiv dvokisli bakreni klorat, ki vsebuje 50% bakra (ossicloruro di rame micronizzato 50% Cu). V 100 litrih vode raztopimo po 1 kg tega sredstva. Lahko pa jeseni uporabljamo nabakrena in spomladi bakrena škropila, ali obratno.

Ta škropila učinkujejo tudi proti smoliki. Zato moramo istočasno kot breskve škropiti tudi češnje in sploh vse koščičarje — ki imajo sredi ploda koščico — med katere spadajo tudi marelice, češplje in slive.

RAZKUŽITE SEMENSKO PŠENICO

Rja povzroča veliko škodo na pšenici, in sicer mnogo več kot snet. Napadeni listi ne morejo delovati in zrnje se slabo redi, ne more postati kleno. Rjo in snet onemogočamo, če semensko pšenico razkužimo. Nekoč so za to uporabljali raztopino modre galice, danes pa med seme premešamo nekoliko prahu Caffaro. Med 50 kg pšeničnega semena pomešamo samo 100 gramov tega prahu, ki je zelo poceni, saj za 50 kg semena potrošimo komaj 20 lir.

ČE MLADO VINO NE VRE,

ugotovi najprej, ali ima sploh še kaj vreti in če vino vsebuje še kaj sladkorja. Mnogi si namreč delajo preglavice, češ da je vino vrelo samo nekaj dni. Ko pa vino preiščeš, ugotoviš, da nima več sladkorja, ker je že ves povrel.

Drugače pa je, če je mlado vino še sladko in noče vreti. V tem primeru je treba odkriti vzrok: ali ni morda v kleti prenizka toplota? Če je manj kot 16 — 18° C, moraš zakuriti. Samo nekaj žarečega oglja pod sodom pa ne zadostuje. Če je toplota zadostna (18 do 20° C), a vino kljub temu ne vre, mora biti vzrok v sodu: morda je parafiniran, ima debele doge ali pa debelo grampo na dogah. Če tega ni, a vino noče vseeno vreti, zadostuje navadno, da vino do dna premešamo. Če tudi to ne zadostuje, obrni se na strokovnjaka, ki bo mogoče svetoval, da dodaš nekaj umetnih vrelnih kvasnic.

Pomni, da potrebuje mlado vino toploto 16 do 18° C še ves mesec.

Kemično gnojenje pšenici

V članku »Dvigajmo rodovitnost zemlje«, ki smo ga objavili zadnjič, smo poudarili, da zametuje denar, kdor varčuje pri uporabi umetnih gnojil. Ne smemo sicer pretiravati, temveč moramo skrbeti, da lastno cenno pridelkov čim bolj znižamo, kar dosežemo, če na enaki površini pridelamo mnogo več, kar je mogoče samo, če zemljo bogato pognojimo.

To velja tudi za pšenico, za katero še vedno drži staro pravilo: poleg velike količine hlevskega gnoja raztrosimo na vsakih 100 m² po 6 kg superfosfata (perfosfata), 1 do 2 kg žveplenokislega amoniaka (solfato ammonico) in 1 do 2 kg kalijeve soli (solfato di potassa).

Tako spravimo v zemljo 1200 gramov fosforove kisline, 200 do 400 gr. dušika in 400 do 800 gramov kalija. Večji del, to je 2/3 supersosfata raztrosimo po njivi pred oranjem, ostali superfosfat in obe nadaljnji sredstvi pa raztrosimo vrhu preorane, a še ne pobranane zemlje, in sicer tik pred setvijo.

Pri uporabi sestavljenih umetnih gnojil, ki vsebujejo vse 3 temeljne gnojilne snovi, to je dušik, fosfor in kalij, moramo paziti, da spravimo v zemljo približno enake količine omenjenih snovi, kot smo jih zgoraj navedli. Za primer vzemimo »fosfoazoto potassico 11-22-16«: številke na koncu pravijo, da vsebuje to sestavljeno gnojilo v 100 kg po 11 kg dušika, 22 kg fosforove kisline in 16 kg kalija. Če raztrosimo na 100 m² po 3 kg tega gnojila, smo s tem dali zemlji 330 gramov dušika, 660 gramov fosforove kisline in 480 gramov kalija. Če primerjamo te količine s tistimi, ki smo jih navedli zgoraj, ugotovimo, da sta količini dušika in kalija zadostni, odločno premalo pa je fosforove kisline. Zato je nujno zemlji dodati nekaj superfosfata. Manjkalo nam bi 540 gramov (1200 - 660) fosforove kisline. To nadomestimo s 3 kg superfosfata 18-20%. Gnojiti bi torej morali takole: pred ora-

njem raztrosimo na vsakih 100 m² po 3 kg superfosfata, pred brananjem oziroma pred setvijo pa 3 kg sestavljenega gnojila.

Enak račun, kot z gnojilom »fosfoazoto potassico« moramo napraviti tudi z ostalimi sestavljenimi gnojili (PKN, nitrofoskal itd.). Kot osnovo vzamemo količine gornjega recepta in izračunamo, koliko gnojilnih snovi damo zemlji z dotičnim sestavljenim gnojilom.

Za navrhno ali za gnojenje pod list bomo v bodoče uporabljali pri pšenici »kmetijsko seč« (urea agricola), ki je zaradi obilnega dušika cenejša kot solitri (apneni, čilski in amonijev) in ki še hitreje učinkuje.

ŽENA IN DOM

Ulega zob

Lepi in zdravi zobje so najlepši okras obraza; slabi in nenegovani pa so često posrednik raznih prebavnih motenj in notranjih obolenj. Če si jih hočeš ohraniti lepe in zdrave, drži se tehle navodil:

1. Zobje nam služijo, da z njimi grizemo! Čim čvrstejša je hrana, tem več dela imajo zobje. Zato uživajmo zapečen kruh, surovo korenje in jabolka. Tj namreč vsebujejo vitamina A in C, ki koristita zdravju dlesni in sluznice. Krepko žvečenje okrepi tudi zobne korenine in povzroča, da se dlesni dobro prekrvi. 2. Zobe si očisti vsaj dvakrat dnevno! Nikdar ne pojdi spat z neočiščenimi zobmi, sicer se tvorijo škodljive kisline, ki načno zobno sklenino. Še prav pozorno naj si čistijo zobe kadilci, da jim ne porumene. 3. Leno žvečenje, enostranska mesna hrana, pomanjkanje vitaminov, zobni kamen in zanemarjena nega povzročajo oslabiljenje dlesni; posledica tega je, da začno izpadati zdravi zobje. 4. Obišči zobozdravnika redno dvakrat na leto! Tako se izogneš bolečinam in izgubi zob. 5. Kakor na svoje pazi tudi na zobe svojih otrok, ki jih moraš redno peljati k zobozdravniku. Mnenje nekaterih staršev, da mlečnih zob ni treba zdraviti, je popolnoma zgrešeno. 6. Sladkarije so sovražnik zob. Sladkor in slina tvorita kisline, ki uničujejo zobno sklenino. 7. Žene naj skrbijo za svoje zobe zlasti med nosečnostjo in dojenjem. Vitamin A

in kalcijevi pripravki so v tem času zelo priporočljivi.

ŽELITE ČAJNI KOKTAJL?

Cokoladno mleko, orehovo mleko in podobno so že dobro znane pijače. Malo pa je bralcev, ki so slišali o čajnih mešanica ali čajnih koktajlih, čeprav so morda najbolj osvežujoče pijače. Ste že kdaj poizkusili tako imenovani »Iced tea«? To ni nič drugega kot ledeno mrzel čaj, ki je zelo osvežujoč. Seveda lahko ledenemu čaju dodamo oranžni sok, konjak, slivovko, razne likerje, vina ali šampanjca. Komur pa je to preveč zapleteno, naj poskusji pripraviti preprost ledeno mrzli mlečni čaj. Pripravimo ga na dva načina: ali ga pomešamo s surovim mlekom, ali pa polijemo čajno cvetje namesto s kropom z vrelim mlekom. Ta mlečni čaj je že 300 let najbolj priljubljena angleška pijača.

DROBNI NASVETI

- Nakit se zaradi potenja in izhlapevanja kože rad maže. Najlepše ga očistimo s toplo milnico, kateri smo dodali nekoliko salmiaka. Nakit nato splaknemo in ga potopimo še v spirit. Zdrgnemo ga z zelo mehko suho krpo.
- Vroče tekočino v steklenici lahko takoj shladimo, če steklenico zavijemo v mokro krpo in jo damo na prepil.
- Da bo kava boljša, dodajte za noževno konico kakaa.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

ZA RED NAJ POSKRBI VOJAŠTVO

Kaj se je v resnici tedaj godilo v naših krajih, zlasti v Istri, je vedel in videl ves svet. V Edinosti smo opisovali »kazenske odprave« fašistov v istrske vasi, povedali, kako so črnosrajčniki kmetom izlivali na tla na hektolitre vina, jim sežigali hiše, uradne predstavnike naše liste ter ugledne Hrvate in Slovence zapirali in pretepali, navedli smo pri tem imena, povedali, **kje in kdaj** se je to primejlo, pa ni vse skupaj nič pomagalo: izzivači smo bili mi in ne fašistični oboroženi napadalci.

61. Dr. E. BESEDNJAK

Proti krivicam in nasilstvom, katerim smo Hrvati in Slovenci bili izloženi, smo protestirali tudi pri načelniku vlade Giolittiju ter zahtevali, naj nas vzame v zaščito. Ta je res izdal na vladna oblastva naših krajev stroge ukaze, naj za vsako ceno zagotove volilno svobodo in zakonitost, a koliko je to pomagalo, so dokazovali vsakdanji dogodki. Tik pred samimi volitvami je Giolitti ukazal celo vrhovnemu poveljniku vojaštva v naših krajih generalu Amegliu, naj on poskrbi za red in zakonitost na našem ozemlju. Giolittijev ukaz je bil tudi to pot pameten in edinstven. Če so policija in njej nadrejena oblastva brezbrizno trpela, da se nekaznovano delajo našemu prebivalstvu tolika nasilja, je samo še vojaštvo s svojo nadrejeno močjo moglo to odpraviti in preprečiti.

AMEGLIO »NE POZNA ŠALE«

Nič pa ne more bolje označiti strupenih razmer, v katerih smo Hrvati in Slovenci tedaj živeli, kot to, da je Il Piccolo ob tej priliki dal razumeti, kako je general Ameglio dobil nalog, naj zaščiti **italijanske volivce** pred nasilnimi Slovani: »Oblastva so vsekakor«, je Il Piccolo dodal, » naredila vse mogoče korake, da za dan 15. maja zagotove javni red in svobodo glasovanja. K nam je za to nalašč

prispeel vrhovni poveljnik vojske general Ameglio, da obišče mogočne oddelke kraljevih straž, razpostavljenih v Trstu in drugih središčih Julijske krajine. **Ameglio pa je mož, ki ne pozna šale.**

Nihče bi ne bil maja 1921 bolj srečen in zadovoljen kot naša narodna manjšina, če bi se bil general Ameglio zares izkazal za tako brezobzirnega in neizprosnega branilca zakonitosti, kot ga je javnosti prikazal Il Piccolo. Kolika nesreča bi bila prihranjena našemu ljudstvu! Zgodovina pa na žalost govori, da tudi prisotnost generala Ameglia ni prav nič koristila Hrvatom in Slovencem, kajti kar so ti 15. maja 1921 doživeli, spada med najtemnejše strani njihove preteklosti.

POSLEDNJI POZIV

Čeprav je bil k nam poslan general Ameglio, vrhovni poveljnik vojske v Julijski krajini, da zagotovi, če treba, tudi z orožjem 15. maja volilno svobodo, se mi na njegovo pomoč nismo prav nič zanašali. Fašisti so se bili v javnem življenju Italije že preveč uveljavili in imeli toliko vpliv na vsa državna oblastva, da bi si tudi general Ameglio ne upal braniti proti njim s silo zakonskih predpisov. Kakor vsi ostali predstavniki države bo tudi on dovolil fašistom, da 15. maja ravnajo s političnimi protivniki po svoji volji. Giolittijev ukaz je bil po našem udarec v vodo.

V takem duhu je Edinost tiste dni tudi pisala. »Ni ga nasilja, ni je grožnje, ni ga preganjanja«, je 13. maja sporočila volivcem, »ki bi nas strlo. Malo nas poznajo naši nasprotniki, ako mislijo, da je naše ljudstvo mehkužna, bojazljiva šleva... Noben pritisk, nobeno streljanje iz samokresov, noben požig in rop ne bo ponižal našega ljudstva toliko, da bi prodajalo svojo čast...«

DAN, KI POJDE V ZGODOVINO

Volivcem je Edinost 14. maja klicala, naj se tolažijo »z zavestjo, da se bodo nasilstva in krivice končno maščevale na tistih, ki so

jih izvrševali. Bog pravice ni umrl! Zato nujno priporočamo našim ljudem, naj nastopajo jutri moško, odločno, obenem pa tudi mirno in dostojanstveno! Naj ne dajo nasprotnikom pretveze za očitiranje, da smo taki, kakršni so oni sami!«

»Naj izpadejo volitve tako ali tako«, je pisala Edinost 15. maja, »v zgodovini našega ljudstva ostanejo neizbrisne. Kronika nasilstev, ki je tesno in nerazdružno spojena z današnjimi volitvami, bo postavljena med najtemnejše in obenem najbolj častne dogodke v naši povestnici. Nikdar ne bo pozabljena pomlad 1921, ko je naš mali narodič krepko in neomajno ključoval najbolj besnim napadom svojih premočnih sovražnikov. Našim otrokom in vnukom bomo izročili v dediščino spomin na naše dneve, ko so slovenski in hrvaški kmetje in delavci s svojim razumnostvom na čelu šli skozi najbolj divje viharje političnega preganjanja.«

KAKO JE BILO V TRSTU?

Izid volitev v Trstu in okolici je bil za našo kandidatno listo zelo nepovoljen. Italijanski blok je dobil 15.119 glasov in tri poslance, ki so bili vsi fašisti: Giunta, Suvich in Baneli. Komunisti so zbrali 6.667 glasov in izvoljen je bil Italijan iz notranosti države Bombacci. Ta četvorica je v rimski zbornici zastopala Tržaško. Naša Jugoslovanska narodna stranka je pa v Trstu dobila samo 2.930 glasov in ostala brez poslanca.

Naš poraz je bil po uradnih stevilkah očit. Nepoučeni ljudje se niso mogli načuditi, kako je bilo mogoče, da ni glasovalo za slovenske kandidate niti 3.000 oseb. Da bo stvar zlasti našim mlajšim bralcem razumljiva, jim je treba opisati, kakšnih sredstev so se 15. maja posluževali zoper Slovence fašisti in sploh tržaški laški nacionalisti. Svoje sile so osredili predvsem na tiste mestne četrti in okoliške vasi, kjer je prebivalstvo bilo popolnoma ali pretežno slovensko in je zavoljo tega bilo pričakovati, da bo večina glasovala za kandidate Jugoslovanske narodne stranke.

(Nadaljevanje)

Prvo presenečenje me je čakalo zjutraj, ko sem odprl oči in našel hlače, pas, čevlje in vse drugo tam, kjer sem jih pustil. Niti ena stvar mi ni izginila. To je bilo za Dachau nekaj izrednega. Na drugih blokih so take stvari vsaj brezobzirno vrgli na tla, hodili po njih ali jih kam pomešali, če jih niso enostavno ukradli, kar je bilo veliko bolj verjetno. Judje pa niso kradi. Nikdar, dokler sem bil med njimi, mi ni nič izginilo. S tem seveda nočem reči, da nihče med njimi ni kradel. Toda kraja jim niti v dachauskih razmerah ni postala navada in kot nekaj samo po sebi razumljivega kakor skoro vsem internirancem, ki so bili odvisni izključno od taboriščne hrane. V tem se je razodevala njihova velika moralna moč. Razen tega so bili poleg katoliških, protestantskih in drugih duhovnikov edini, ki so tudi očitno molili.

Dobro se še spominjam prvega dne, ki sem ga preživel med njimi. Ko je štubak proti večeru razdelil tenke kose »komisa« in koščke margarine ter salame, se je vsa soba na mah spremenila v sejem. Številni ljudje so hodili okrog in ponujali margarino v zameno za salamo ali obratno. Nekateri so ponujali naprodaj ali v zameno lipov ali kak drug zdravilni čaj ali kaj drugega, same borne, ničvredne stvari, ki so si jih kakorkoli pridobili ali katere so jim pri preiskavah pustili prav zaradi tega, ker niso imele praktično nobene vrednosti. Judom pa so le prav prišle, da so uganjali majhno trgovino. V tem krošnjarenju po sobi je bilo nekaj izrazito komičnega, še bolj pa ganljivega. Človek se je moral smejati, če je poslušal, kakšne prednosti je n. pr. prodajalec našel v umazani vrečki zdrobljenega cvetličnega čaja in kako je znal ponujati svoje blago, ali s kako resnobo so vsi je-

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. E.

105

mali to »trgovino«. Ganotje pa je občutil v zavesti, da so si Judje kljub vsemu trpljenju vendarle ohranili svoje značilne človeške lastnosti in da so se s takimi stvarmi reševali pred obupom, saj so lahko skoro s stoddostno gotovostjo računali, da ne bodo doživeli svobode. Mnogi med njimi so bili zaprti že po šest ali sedem let in verjetno ni bilo med njimi nobenega — vsaj kolikor sem mogel dognati — ki bi bil vedel, kje je njegova družina in če je še živa. Ze takoj v začetku ujetništva so jih ločili od žen in otrok ali od staršev in od tedaj so izgubili za njimi vsako sled.

Ne spominjam se, da bi bil slišal med njimi kake razgovore o plinskih celicah in množičnem pobijanju Judov. Morda niso vedeli za te stvari, ker se pač noben Jud ni vrnil iz takega kraja smrti, da bi bil obvestil druge, kaj se je zgodilo; morda pa tudi niso hoteli govoriti o tem, da bi si še bolj ne obtežili srca. Bili so nekam čudno vdani v usodo, vendar pa mirni in nekateri celo prav optimistično razpoloženi. Kovali so celo načrte za bodočnost, če se bodo živi rešili iz ujetništva.

Tiste dni sem se seznanil s starejšim bivšim tovarnarjem iz Brna in z njegovim nečakom. Slučajno sem dobil prostor na prični poleg njega. Bil je droben, suh, od trpljenja izmozgan možiček, čeprav najbrž še ni bil star šestdeset let.

(Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Italijanska športna dejavnost

V nedeljo so italijanske nogometne enajstorične prve lige odigrale 6. kolo državnega prvenstva. Kot najmočnejša ekipa se je doslej izkazala Juventus iz Torina, ki je ob enem prva na lestvici in za katero nastopajo znani Cervato, Charles, Sivori, Boniperti, Nicolé in Sarti. Tudi v nedeljo je ta ekipa potrdila svojo polno moč, saj je v Rimu premagala (2:0) Lazio, ki se letos nekam klavarno drži v sredini lestvice. Na drugem mestu so zdaj tri mostva: Milan, Internazionale in Bologna. Milan je z lahkoto porazil (3:1) Udinese in slavni Altafini je dosegel dva lepa gola. Tudi v tem moštvu nastopajo svetovno znani in prvovrstni nogometaši, kot so: Liedholm, Bean, Altafini, Grillo, Schiaffino in Galli. Naslednja enajstorična iz Milana, Internazionale, za katero igrajo znani Angelilo, Firmani, Lindskog in Corso, je v nedeljo premagala Bari (3:1) in se tako resno pripravila za bližnji dvoboj z Milanom. Bologna gre letos kar dobro; doma je dvakrat zmagala in enkrat zaigrala neodločeno, na tujem igrišču pa ni bila nikdar poražena. Obramba Bologne je ena najčvrstejših v Italiji; dobila je namreč samo tri gole. Moštvo je zelo vigrano, čeprav ne nastopajo slavna imena. Osem točk sta doslej nabrali Fiorentina in Spal. Prva je z lahkoto odpravila Atalanto (4:1) in se lahko upravičeno poteguje za prvo mesto. Za Fiorentino igrajo odlični nogometaši, kot Hamrin, Lojaco, Montuori, Gratton, Petris, Segato itd. Presenečajo pa zaporedni uspehi mlade enajstorične Spal, ki se z lah-

Od športa do športa

V Milanu je italijanski boksarski prvak lahke kategorije Vecchiato porazil Francoza Godina in sji priboril naslov evropskega prvaka. Zaključile so se nogometne tekme za pokal Severne Evrope, ki ga je dobila Švedska. Jugoslavija je v nedeljo zaigrala neodločeno (1:1) v Sofiji proti bolgarski državni reprezentanci. Gol za Jugoslavijo je zabil Mujčić. Madžari pa so v Budimpešti z neverjetno lahkoto (8:0) porazili Svico.

Po seji je prestolonaslednik Aleksander brzojavil ruskemu carju: »Pripravljeni smo sprejeti avstroogrške pogoje, ki so v skladu z našo suvereniteto, in tudi tiste, katerih sprejem bo nasvetovalo Vaše Veličanstvo«.

Srbskemu veleposlaniku Spalajkoviću v Petrogradu je še posebj naročil, naj Sazonovu, ruskemu zunanjemu ministru, prikaže, da se ne more Srbija sama upreti avstrijski armadi.

Ves tisti dan 24. julija so v Beogradu upali, da bo Rusija svetovala, naj Srbija pristane na vse avstrijske pogoje. Ministri in javno mnenje so bili prepričani, da bo vojna za Srbijo porazna, in zato so bili pripravljene na vsako ponižanje.

Teh osemindeset ur je trepetal tudi minister Berchtold. Bal se je, da bodo Srbi res sprejeli vse njegove pogoje in da ne pride do vojne, katero je tako lepo pripravil.

Sazonov je tudi okleval. Ko je zvedel za avstrijski ultimatum, je vzkliknil: »Evropska vojna je tu!« Skušal je dobiti čas in se domeniti s Francijo in Anglijo. Na Dunaj je brzojavil, naj se podaljša rok za srbski odgovor še za osemindeset ur. Berchtold je odbil.

Medtem so brneli brzojavi od kabineta do kabineta. Odgovorni državniki so se zavedali, da stoji Evropa pred katastrofo, katero so priklicali nadnjo Habsburžani in njihovi slabi svetovalci. Niso si upali sprožiti plazu. Angleški minister Edvard Grey

koto drži na vrhovih lestvice. V nedeljo je ta ekipa igrala neodločeno z Bologno (0:0). V zlati sredini lestvice najdemo dobro moštvo iz Genove Sampdoria, ki je v nedeljo dosegla neodločen izid, Alessandrio, ki pa je dve tretjini tekem igrala na domačem igrišču, in rimski ekipi Roma ter Lazio. Sampdoria razvija odlično igro, ker ima dobre igralce, kot so Vincenzi, Bergamaschi, Vicini, Milani, Skoglund, Cucchiaroni in Oewirk. Roma je v nedeljo izgubila tekmo v Padovi (0:1) in njeni znani igralci Da Costa, Manfredini, Selmosson so tudi tokrat odpovedali. Palermo je zaigral neodločeno (0:0) z Napolijem, ki se pa letos nekam čudno drži na zadnjih mestih, čeprav sestavljajo enajstorično dobri igralci: Comaschi, Pessio, Vinicio, Del Vecchio itd. Napoli je letos zabil samo tri gole, kar je brez dvoma zelo malo. Štiri točke imata Lanerossi-Vincenza in Padova. Obe ekipi sta v nedeljo zmagali: Genova-Lanerossi 0:2 in Padova-Roma 1:0. Za njima sta Atalanta in Udinese, kateri se bosta letos borili za obstanek v prvi ligi. Trenutno je na predzadnjem mestu lestvice Napoli, na zadnjem pa Genoa. Ta je bila že trikrat poražena na domačem igrišču, čeprav igrajo v njenih vrstah odlični Corradi, Frignani, Dal Monte, Calvanesi, Barison in Abadie.

Lestvica: 1. Juventus 11, 2. Bologna, Internazionale in Milan 9, 5. Fiorentina in Spal 8, 7. Sampdoria 7, 8. Roma, Lazio in Alessandria 6, 11. Palermo in Bari 5, 13. LR Vicenza in Padova 4, 15. Atalanta, Udinese in Napoli 3, 18. Genoa 2

V B ligi trdno vodi ekipa Reggiana, ki je tudi v nedeljo zmagala (2:0); sledijo ji Lecco, Marzotto in Messina, Torino ima 7 točk, a čaka na primeren trenutek, da prične zmagoslavno pot do prve lige. Triestina je na predzadnjem mestu s 4 točkami. To je zelo malo, če upoštevamo, da je na domačem igrišču odigrala kar štiri tekme in da je komaj v nedeljo prvič zmagala (4:1) proti Simmenthal-Monzi, ki je pa na dnu lestvice.

Odigravajo se že tudi tekme za državni košar-

karski prvenstvi. V nedeljo so prvič nastopile ženske. Uspeh so dosegle ekipe Stock-Trieste, Udinese in Standa-Milano, ki so najresnejši kandidati za častni naslov. Moški pa so v nedeljo odigrali peto kolo. Na čelu lestvice so: Simmenthal-Milano, Oransoda Virtus-Bologna in Stella Azzurra-Roma, a le prvi dve ekipi se bojujeta z uspešnim za častni naslov. Simmenthal je sestavljena iz najboljših igralcev Italije, kot so Pieri, Riminucci, Volpato, Gamba, Pagani, Vittori, Velluti itd. Tudi Oransoda ima odlične igralce: Sardagna, Alesini, Canna, Calebotta in Gambini. Poleg Stelle Azzurre (Rocchi, Margheritini itd.) so vigrane ekipe še Fonte Levissima-Cantù, Ignis-Varese in Lanco-Pesaro. Sredi lestvice so Reyer-Venezia, Petrarca-Padova, Gera-Bologna in Stock-Trieste, ki ima zelo nestalno moštvo. Tretja ekipa iz Bologne, S. Agostino, bo verjetno skupno z Livornom izpadla iz prve lige.

Pred zadnjo kolesarsko dirko Italije — Trofeo Baracchi — so nekateri tekmovalci nastopili v Acquiju, kjer je hitri Baffi porazil Spanca Pobleta in sorojaka Fantinija. Toda največ pričakovanja je bilo za izid dirke na kronometer za Veliko nagrado Campari, ki je bila v Luzanu. Zmagal je Francoz Anquetil z 17"2 naskoka pred Italijanom Baldinijem. Sledijo Svicar Vaucher, Italijana Coppi in Moser, Francoz Saint itd.

Sredozemske igre

Od 11. do 23. oktobra so bile v Beirutu Sredozemske igre, ki se jih je udeležilo več kot tisoč tekmovalcev iz vseh dežel Sredozemlja. Velik uspeh so dosegli športniki vzhodnih držav, čeprav je največ kolajn odnesla Francija, in sicer 27 zlatih, 23 srebrnih in 17 bronastih. Na drugem oziroma tretjem mestu sta Združena arabska republika (18 zlatih) in Turčija (13 zlatih). Italija in Jugoslavija, ki nista nastopili v vseh disciplinah, nista sicer na prvih mestih lestvice, toda vse pomembnejše zmage so dosegli prav atleti teh dveh držav. Jugoslavija je zmagala v vaterpolu in košarki, Italija v odbojki in v nogometu (2:1 s Turčijo). Italijani so bili najboljši tudi v plavanju in v kolesarstvu.

V boksu so si svetinje razdelili Francija (3), Tunis (3), ZAR (3) in Maroko (1); v dviganju uteži in orodni telovadbi so bili najmočnejši Egipčani (5 kolajn). V rokoborbi so pokazali svojo moč Turki, ki so pobrali 8 prvih mest v prostem in 4 v grško-rimskem slogu.

104

RADO BEDNARIK

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

je brzojavil izmikajoč odgovor, naj se Srbija odloči tako, kakor ji narekujejo njene koristi. Podobno navodilo je prišlo tudi iz Pariza. Vsa teža odgovornosti je zdaj padla na Rusijo. Medtem so se pa kazalci na uri zlohotno naglo pomikali proti šesti uri zvečer naslednjega dne.

V poletju leta 1914 je bilo ozračje evropske politike nekam usodno zadržljivo. Razne »bele«, »rdeče«, »rumene« knjige, kjer so zbrane diplomatske listine o vzrokih in začetkih prvega svetovnega klanja, vračajo krivdo z države na državo, s Franca Jožefa na Viljema, s carja Nikolaja na francoskega predsednika Poincareja. Iz tistih listin, o katerih je zgodovina dognala, da jih je vsaka vlada objavila le tako, kakor so kazale nje koristi, se težko spozna vsa resnica.

V Avstriji je skupina vplivnih ljudi z maršalom Conradom spredaj oznanjala, da se more monarhija le z vojno rešiti svoje zunanje in notranje krize. Struja, ki je skušala s potrebnimi reformami rešiti notranjo nezadovoljnost in potolažiti kipenje narodov, je bila po sarajevskem atentatu prisiljena k molku.

Stari vladar, ki je upal, da bo vsaj zadnja leta svojega cesarovanja končal v miru, se v neprestanih zankah lastnih generalov in nemških ministrov ni več znašel. Živel je kot odsoten duh, ki ga neusmiljena usoda gneta po mili volji. V najbolj težkih dneh Avstrije se je zatekel v svoj lovski gradič Ischl. Sam samcat je prebival v oddaljeni sobi z enim oknom brez razgleda. Kakor da ga je strah širine in obzorij, katerih ni več mogel zajeti. Tam so ga preganjali spomini. Skozi veliko dvorano z gladkimi parketi, našarjeno s starinskimi izrezljanimi stoli je cesar hodil v majhno kapelo. Ondi, na posebnem podstavku je pod steklom sameval svilen ovratni robec, ki ga je Elizabeta nosila ob poroki. Brž poleg življenja pa — smrt: v stekleni skrinji je bil obledel vzglavnik, omadeževan z lisami temne krvi — Elizabeta ga je imela pod glavo, ko so jo umirajočo prenesli s parnika v hotel Beau Rivage v Ženevi. Malo naprej so se vrstile cesarjeve sobe in delovni kabinet, polni starodavnega dunajskega udobja, iz katerega je zadihavala starinska preteklost.

(Dalje)

19
za
naše

n
a
i
m
l
a
i
š
e

G
u
s
a
r
j
i

Iz Trsta

PRISPEVKI KMETOVALCEM

Kmetijsko nadzorništvo v Trstu je pričelo sprejemati naročila za nakup **trtnih sadik** (divjakov in cepljenk) ter **sadnih dreves**, ki jih kmetje nameravajo saditi še to jesen. Prispevek znaša največ 50% nakupne cene. Naročiti pa moraš najmanj 50 cepljenk, 100 divjakov in 25 sadnih drevesc.

Ob naročilu moraš dati na račun 10 lir za vsako divjo trtno sadiko, 25 lir za vsako cepljenko in 100 lir za sadno drevesce. Naročila sprejemajo do 10. novembra.

OPOZORILO KMETOVALCEM

Kmetovalce na Tržaškem opozarjamo, da dne 31. oktobra poteče rok, do katerega lahko vložijo prošnjo za prispevek pri nakupu kmetijskih strojev in drugega poljskega orodja.

Dne 31. oktobra zapade obenem rok, do katerega lahko zaprosiš prispevek za nakup izbranih semen, in sicer graha, pšenice ter ječmena.

Prošnje je treba oddati na Kmetijskem nadzorništvu.

KROZEK SLOVENSkih IZOBRAZENCEV V TRSTU vabi na sestanek, ki bo v petek, 30. oktobra, ob 20.30 v ul. Commerciale 5/I. Na sporedu je predavanje pisatelja A. Rebule: **MOMENTI IZ SLOVENSKE KULTURE**

KROZKA SLOVENSkih IZOBRAZENCEV V TRSTU IN GORICI priredita v nedeljo, 8. novembra, celodnevni izlet v Soško dolino. Udeleženci se lahko prijavijo najkasneje do petka, 30. okt., v Trstu, ul. Commerciale 5/I. ali pa v Gorici, na Travniku 18/II., kjer bodo vsak delavnik od 10. do 12. ure dobili vsa potrebna pojasnila.

ZA GORIŠKE KMETOVALCE

Ministrstvo za kmetijstvo je povečalo državni prispevek, ki je bil določen za nakup izbranih semen pšenice. Od prvotnih 3 milijonov 150 tisoč je bil prispevek povišan na 4 milijone 750 tisoč lir.

Prispevek lahko dobe neposredni obdelovalci zemlje, najemniki in spolovinarji; pr-

vi in drugi imajo pravico do 3.500 lir za vsak stot semena, zadnji pa le do 50 odstotkov omenjenega zneska.

Kmetijsko nadzorništvo nadalje sporoča, da je rok, do katerega smejo vložiti prošnjo za prispevek tisti, ki nameravajo izboljšati naprave na kmečkih posestvih, podaljšan do 31. t. m.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 28. oktobra si dobil, oz. dal za:	
ameriški dolar	617—620 lir
avstrijski šiling	23,60—24 lir
100 dinarjev	70—75 lir
100 francoskih frankov	122—126 lir
funt šterling	1715—1760 lir
nemško marko	147—149 lir
švicarski frank	143—145 lir
pesos	6—9 lir
zlato	706—709 lir

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477